

Fig. 1. Twee exemplaren van de smalle, geribbelde vorm van *Acanthina monodon* verzameld door Mej. M.J. de Graag, Chili, Calbuco, Golfo de Ancud, 27 mei 1938, Coll. Naturalis: RMNH.MOL.198019. Foto: Jeroen Goud.

A.J.M. (Fons) Schipperijn

An aberrant specimen of *Acanthina monodon* (Pallas, 1774)

Summary

During work in the collection of Naturalis the author saw some old samples of *Acanthina monodon*, a species living along the westcoast of South-America, mainly on the coast of Chili. Among the samples two different phenotypes occur as described in Sepúlveda *et al.*, 2012. One specimen differs from these two types by being pear-shaped with a flattened apex and a wide last whorl with a large mouth. It is suggested that this aberrant shell may be the result of parasitic castration.

Inleiding

Sinds maart 2013 ben ik gastmedewerker bij Naturalis (Nationaal Biodiversiteit Center) te Leiden op de afdeling Mollusca. De werkzaamheden die ik thans tezamen met de heer Anthonie van Peursen verricht bestaan onder andere uit het nagaan of alle vindplaatsen van tweekleppigen (Bivalvia) en slakken (Gastropoda) die voorkomen in het gebied van de voormalige Nederlandse Antillen (de zogenaamde ABC eilanden: Aruba, Bonaire en Curaçao, aangevuld met de eilanden St. Maarten, St. Eustatius en Saba) ook in het register staan vermeld. Dit onderzoek is mede het gevolg van de recente samenvoeging van twee grote collecties: die van het Zoölogisch Museum van Amsterdam en die van Naturalis.

Twee fenotypen

Tijdens deze werkzaamheden passeerden mij een aantal laden waarin zich monsters van de zeeslak *Acanthina monodon* (Pallas, 1774) bevinden. Deze soort komt vooral aan de westkust van Zuid-Amerika voor, met name in Chili. Het viel mij daarbij op dat deze soort in twee fenotypen aanwezig is: een kleiner, robuuster type met een min of meer glad, gebandeerd uiterlijk (fig. 3) en een wat groter type: dunner van schelp, mat bruinrijns

van kleur en aan de buitenzijde voorzien van spiraalsgewijze verlopende ribbels (fig. 3). Afbeeldingen van beide typen zijn ook in ruime mate terug te vinden in de literatuur, zoals met name op het internet en in uitgebreidere compendia (bijvoorbeeld Abbott & Dance, 1986). Het ontstaan van beide vormen zou toe te schrijven zijn aan het al dan niet aanwezig zijn van predatoren. De kleinere, gladde exemplaren zouden hun uiterlijk verkregen hebben onder invloed van aanwezige krabben; de grotere, dunwandige exemplaren zouden niet aan predatie onderworpen zijn geweest (Sepúlveda *et al.*, 2012).

Een afwijkend exemplaar

Ik trof echter één exemplaar uit cabinet Dalen aan dat er fenotypisch compleet anders uit zag dan alle overige exemplaren onder beide genoemde vormen. Het exemplaar is dunschalig, qua grootte en ribbelstructuur lijkend op de niet aan predatie onderworpen dieren, maar qua vorm sterk afwijkend van de beide andere fenotypen: peervormig opgeblazen met een sterk afgeplatte top en een zeer grote en brede laatste winding en dito mondopening; een beeld, zoals men dat bij *Rapana* kan aantreffen (fig. 2). Bij uitgebreide literatuurstudie

Fig. 2. *Acanthina monodon* afkomstig uit cabinet Dalen (Rotterdam), coll.Naturalis: RMNH.MOL.198043. Vindplaats onbekend. Een afwijkend exemplaar met lage top en hoge lichaamswinding (*Rapana*-achtige vorm) met zichtbare sporen van aantasting door mogelijk een boorspons. Een eventuele parasitaire castratie is niet meer aantoonbaar aangezien het dier niet mee geconserveerd werd. Foto: Jeroen Goud.

Fig. 3. Vijf exemplaren van de brede, minder geribbelde vorm van *Acanthina monodon* verzameld door Mej. M.J. de Graag, Chili, San Carlos, Puerto de Corral, 22 november 1937, Coll. Naturalis: RMNH. MOL.198050. Foto: Jeroen Goud.

(o.a. na raadpleging van internet gegevens) lukte het mij niet een dergelijk exemplaar in andere collecties aan te treffen. Ofschoon ik zelf dacht aan een derde *Acanthina* soort werd mij gesuggereerd dat deze ontwikkeling mogelijk toe te schrijven is aan parasitaire castratie (persoonlijke communicatie met Jeroen Goud en Rob Moolenbeek). Daarvoor pleiten de grotere peervormige bolheid en de afwijkingen aan de binnenzijde van het slakkenhuis (fig. 2). Het materiaal van Chili is in het jaar 1939 door mevrouw Maria Johanna de Graag (11 maart 1889 - 28 september 1972) aan Naturalis geschonken, toen nog bekend onder de naam Rijksmuseum van Natuurlijke Historie.

Zij verzamelde ook schelpen van de kust van Nederland en uit het Middellandse Zeegebied en had ook een collectie schelpen in haar bezit van haar zuster, mevrouw G. Verschoor van Nisse, die werkzaam was geweest in Sulawesi (het vroegere Celebes), Indonesië (Smit *et al.*, 1986). Beide monsters uit Chili zijn door Mej. de Graag verzameld.

De vindplaats van het afwijkende exemplaar van Dalen (fig. 2) is helaas niet bekend. Belangrijke delen uit het cabinet Dalen werden verworven in 1853 (archief Naturalis). Cornelis DALEN, (31 December 1766 - 24 October, 1852) (Smit, 1986: 67)

Het leek mij juist om van deze afwijking melding te doen, mocht men in de toekomst nog meer van deze vormafwijkingen bij *A. monodon* tegenkomen.

Dankwoord

Met dank aan de heren Jeroen Goud en Rob M. Moolenbeek, voor hun kritische commentaren en Jeroen Goud (Naturalis) voor de foto's.

Geraadpleegde bronnen

- ABBOTT, R.T. & P.S. DANCE, 1986. Compendium of seashells, 5th edition. American Malacologists Inc., Melbourne FL & Burlington, MA, V.S.
- SEPÚLVEDA, R.D., C.G. JARA, & C.S. GALLARDO, 2012. Morphological analysis of two sympatric ecotypes and predator-induced phenotypic plasticity in *Acanthina monodon* (Gastropoda: Muricidae). *Journal of Molluscan Studies* 78(2): 173-178.
- SMIT, P., 1986. Hendrik Engel's alphabetical list of Dutch zoological cabinets and menageries. *Nieuwe Nederlandse bijdragen tot de geschiedenis der geneeskunde en der natuurwetenschappen*, 19. Editions Rodopi, Amsterdam.